

DE STRUCTUUR VAN ASFALT

Van vader op zoon

Het aangrijpende verhaal van autismespectrum in een gezin

In verband met privacy zijn de namen in dit boek gefingeerd.

© 2018 Hans Leduc
hans.leduc2@gmail.com

Omslagontwerp Buro Blikgoed Haarlem
www.buroblikgoed.nl

B R A I N B O O K S
www.uitgeverijdebrouwerij.nl

ISBN: 978 90 78905 929
NUR: 402, 600

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopiëren, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

DE
**STRUC
TUUR**
VAN
ASFALT

Hans Leduc

2018

Uitgeverij de Brouwerij
Maassluis

Bluebird

there's a bluebird in my heart that
wants to get out
but I'm too tough for him,
I say, stay in there, I'm not going
to let anybody see
you.

Charles Bukowski

DEEL 1

Het is broeierig warm in het bos. De paden zijn droog en de insecten gonzen. Ik sta stil. Een specht hakt in het vermolmde hout van een beuk. De houtsnippers vliegen in het rond. Dan wacht de vogel minutenlang bewegingloos. Ik voel mijn adem op en neer gaan, mijn hart slaat onrustig. Als ik beweeg, zal hij wegvliegen. Hij is mooi. Glimmend zwart bovenaan, een fijne rode hoofdstreep en lange scherpe snavel. Zelfzeker zit hij op de stam. Ergens kraakt een tak en de specht vliegt met een grote golfbeweging dieper het bos in. Nog even probeer ik hem te volgen, maar ik verlies hem al snel uit het oog.

In dit oerbos met zijn omgewaaide bomen, slingerplanten en doornige struiken voel ik mij herleven. Ik klauter over een neergevallen boom en baan me een weg door de bramen en netels. Dagenlang zwerf ik verder. Ik verdwaal en vergeet de mensenwereld. Dat heb ik altijd al gewild. Mijn handen draaien stenen om en scharrelen in de bladeren op zoek naar insecten. Verder leef ik van bessen en paddenstoelen.

De gedachte maakt me gelukkig. Ik zet me neer met mijn rug tegen een eik. Eiken zijn goed voor mensen: ze zijn sterk en wijs. Eeuwen geleden wist men dat al. Ik kijk naar de lucht: donkere wolken drijven voorbij. Misschien voorspellen ze onweer voor vannacht. In mijn fantasie klim ik hoog op een wolk, speel met de vlokken en buitel door de lucht als een kraai. De broeierige hitte en de stilte maken me slaperig. Ik laat het gebeuren.

Ik schrik wakker. Sarah vraagt zich vast af waar ik blijf. Ik neem de kortste weg naar huis. Mijn spieren verkrampen. In elke vezel voel ik onrust. Dat heb ik wel meer de laatste tijd. Sarah zegt dat het komt doordat ik me altijd ergens zorgen over maak. In de verte dreigt nog steeds onweer.

Ik verwacht ze buiten in de tuin, maar zie ze eerst niet.

‘We spelen verstoppertje. Doe je mee?’ roept Sarah van achter een boom.

‘Straks, straks.’ Ik snel naar binnen, post mijn spechtenwaarneming op de site van de natuurvereniging en bekijk de observaties van de laatste weken.

‘Kom je nu?’

Ik reageer niet en ga zo achter het raam staan dat ze me niet zien. Sarah’s rode, hippieachtige kleren vallen op tussen de bladeren van een vlierstruik. Jasper komt joelend vanachter een boom gelopen. Met zijn glimmende, blauwe schoentjes en witte polo lijkt hij wel een kleine prins. Vier is hij. We wonen nu al vijf jaar gelukkig samen op het platteland, in dit kleine huis met een grote tuin.

Sarah heeft me gezien en tikt op het venster. ‘Kom toch naar buiten!’

‘Misschien straks.’ Soms hou ik ervan om met ons drietjes

zandkastelen te bouwen in de mulle grond, maar vandaag voel ik me onrustig. Ik begrijp zelf niet goed waarom.

Sarah weet dat ik niet zal komen. Je moet maar eens stoppen met door het raam naar ons te staren, zal ze vanavond zeggen. En ik zal sorry zeggen.

Ze komen lachend naar binnen. ‘Ik steek Jasper even in bad, goed?’

‘Heel goed.’ Ik zet me in de zetel met de Scientific American. De bel gaat. Ik schrik. We krijgen bijna nooit bezoek.

‘Doe jij open,’ roept Sarah van boven alsof dat heel gewoon is.

‘Nee, doe jij maar, ik begin net aan mijn werk.’

‘Waarom moet ik het altijd doen?’ Ze klinkt geïrriteerd en stapt naar de deur.

Achter mijn pc kan ik iedereen die aanbelt wél horen en zien, maar zij mij nauwelijks.

‘Goeiendag,’ zegt Sarah opgewekt tegen twee jongens van een jaar of twaalf die uitleggen dat ze wafels verkopen en dat de opbrengst naar kinderkankerpatiënten gaat. Sarah houdt het gesprek op soepele wijze gaande met ‘o mooi’ en ‘geweldig’. Ze is altijd heel vlot, zelfs met onbekende mensen en dat bewonder ik. Ik zou onmiddellijk hebben gevraagd hoeveel die wafels kosten.

‘Ik haal even mijn portefeuille,’ zegt ze.

Misschien vindt ze geen geld en dan moet ik toch met die jongens praten. Een van de jongens gluurt naar binnen. Ik doe alsof ik verder werk. Ziet hij me? Ik blijf verstijfd zitten. Ze lachen om iets. Om mij? Sarah blijft lang weg. Wat als ze niet terugkomt? Wat moet ik dan in hemelsnaam zeggen?

‘Kanker is een vreselijke ziekte, maar die wafelopbrengst zal het verschil niet maken.’ Mijn hart bonst. Ik vertrouw hen niet helemaal. Misschien is het verhaal verzonnen en zijn ze alleen maar uit op extra zakgeld. Maar Sarah komt gelukkig gewoon terug.

‘Alsjeblieft en dankjewel om tot hier te komen.’ Zij vindt altijd de juiste woorden, de juiste toon. Ze sluit de deur, niet onmiddellijk, maar pas wanneer de jongens een paar seconden weg zijn. Ik sluit soms de deur te snel. Vorig jaar kwam een buurvrouw iets vragen, ik weet al niet meer wat. Toen ze naar buiten ging, sloot ik de deur. Een paar dagen later zag Sarah haar in een warenhuis. ‘Je man wou me precies kwijt?’ zei de buurvrouw. Sarah zat er erg mee verveeld, en ik ook. Uiteraard wilde ik haar niet kwijt.

‘Maar dit kan jij toch ook, Hans?’ verzucht Sarah.

Ik doe alsof ik het niet hoor. Natuurlijk kan ik dat ook, maar met bezoek is het toch oppassen, voorkomen dat iemand het deken van je bed trekt als je lekker ligt te slapen.

Ik werk aan mijn verslag, maar het wil niet lukken, die wafeljongens triggeren iets in me. Ik ijsbeer door de kamer, kijk door het raam, maar zie ze nergens meer. Zijn ze nu in een speelgoedwinkel om iets te kopen of verzamelen ze echt geld voor hulp aan kankerpatiënten? Zelf heb ik vroeger op school met tegenzin een paar maal meegedaan aan geldinzamelingen. Ik verschool me dan achter mijn klasgenootjes en staarde naar de muur als ze aanbelden. Ik heb iets met muren. Op de speelplaats stond ik vaak in mijn vaste hoekje en dan keek ik naar de muur, die ik door en door kende. De zwarte strepen in de bakstenen, de witte stippels. Het is niet makkelijk om de stippels te tellen, omdat ze niet

gelijkvormig zijn. Je moet dus eerst beoordelen of iets een stippel is of niet. Verder moet je een telstystematiek hebben. Ik tekende in gedachten een rechthoek met als hoogte mijn eigen lengte en als breedte mijn gestrekte armen. Dan telde ik de stippels in stroken van een baksteen breed, 10 maal 10 opeenvolgende weken. De getallen varieerden van 435 tot 412, met een gemiddelde van 426. Behalve de stippen, zat er ook een vlek op de muur waar ik een schedel in zag. Ik keek niet alleen naar de muur, maar ook naar de gierzwaluwen die over de speelplaats scheerden, naar de andere jongens, die speelden en praatten, en naar de leraar die de speelplaats bewaakte. Hij ging in rechte lijnen heen en weer. Soms telde ik zijn stappen. Op de dorpsschool had ik maar één vriend, Jan. Wij liepen schouder aan schouder over de speelplaats en vertelden elkaar alles. Later, toen ik op de stadsschool zat en hij op de technische, en we elkaar niet meer zagen, viel er een donkere schaduw over me heen. De jongens op de stadsschool spraken luider, waren chiquer gekleed en lachten om alles. Ik miste de notenboom op de speelplaats van mijn vroegere school, het licht dat hij zo mooi filterde, de schaduwen op de speelplaats, de kleuren van de bladeren, de insecten in de zomer, de vogels die even neerstreken. Als ik niet naar de muur keek, of naar de stappende leraar, keek ik naar de boom. Het was niet altijd leuk in mijn hoek. Soms kwamen de andere jongens erbij. Dan voelde ik me verdreven als een straathond, maar als ik het terugbracht tot een meetkundig probleem, dan wist ik dat het simpel was. Onze speelplaats is een rechthoek, met twee kleine halve cirkels aan het midden van de korte zijden. Dus ging ik in een andere hoek staan.

Op school was ik goed in één vak: wiskunde. Omdat een ingenieur veel met wiskunde te maken heeft, studeerde ik voor ingenieur. Laat me maar werken met formules, feiten en cijfers en ik ben gelukkig, dacht ik. Tot ik kennismakte met 'het landschap', ook wel de kantoortuin genoemd. Een gewone ingenieur zit in zo'n landschap, een open ruimte met soms wel twintig mensen. De mensen kijken naar elkaar, ze praten over wat ze in het weekend doen, ze roddelen, en proberen tussendoor wat te werken. Er hangen dikwijls onaangename geuren en er is altijd iemand die kucht of hoest. Aan de rand van het landschap zijn drie gesloten burelen, voor de directeur en twee managers.

Na drie maanden landschapsbureau, wegwijvend als een vis op het droge, wist ik: ik moet zo'n bureau hebben. 'Goed dat je ambitieus bent,' zei de directeur, 'maar daar heb je nog te weinig ervaring voor.' Daarna somde hij op waar een goede projectmanager allemaal aan moet voldoen en voor welke examens hij moet slagen. Vanaf dat moment studeerde ik 's avonds, in het weekend, 's nachts wanneer Sarah en Jasper sliepen, en 's morgens voor er iemand op kantoor was. Elke dag haatte ik het landschapsbureau meer. Zes maanden later toonde ik mijn excellente examenresultaten aan de directeur. Hij lachte. 'Niet slecht, Hans. Ik zal je een klein projectje geven.' Het project werd een succes en daarna volgden andere, grotere projecten. Vier maanden later kreeg ik mijn eigen bureau op de zevende verdieping, waar ik nu zit. Ik ben manager. Ik wilde geen manager worden, maar niemand heeft zulk goed zicht op de slechtvalk die verderop in de toren van de kathedraal broedt als ik. Wanneer hij hoog in de lucht opduikt, zie je de duiven wegstuiven. Van binnen juich ik dan. Steeds opnieuw.

Vandaag moet Sarah langer werken en haal ik Jasper op van de kleuterschool. Ik sta te wachten in de gang als de lerarissen en kinderen naar buiten komen. Plots staat juf Ilse naast me. Ze kijkt ernstig. 'U bent toch de vader van Jasper?'

'Ja, dat ben ik,' zeg ik.

Ilse is een mooie, jonge vrouw met lang, zwart haar. Ze draagt een rode blouse en een strakke jeans. Gewoonlijk heeft ze een mooie filmsterrenglimlach, maar vandaag niet. 'Mijnheer, het lukt niet zo goed met Jasper in de klas. Hij komt niet echt in de groep.'

Een paar seconden hoor ik alleen maar ruis in mijn hoofd. 'Dat moet vervelend zijn voor u.' Ik besef onmiddellijk dat mijn reactie niet juist is.

Ze kijkt me bezorgd aan. 'We moeten er eens ernstig over praten.'

Jasper komt aangelopen met een tekening in zijn hand.

'Dat doen we zeker.' Ik lach vriendelijk, terwijl ik Jasper een knuffel geef.

Ze knikt naar me en gaat naar een andere ouder.

Mijn hart bonst. Waarom lachte ik? Waarom vroeg ik niet: 'Wat bedoelt u?' Haar woorden, de wijze waarop ze die uitspraak: een doodsbericht. Ik geef Jasper een hand, steviger dan anders.

Hij komt niet in de groep. Het ligt als een steen op mijn maag, maar als Sarah thuiskomt, heb ik juf Ilse's uitspraak doorgeslikt. Hoezeer ik er ook met haar over wil praten, ik kan het niet.

Ze zit in de zetel en bladert door de post. 'Jasper was oké op school?'

'Ja hoor,' zeg ik.

Na het avondeten ga ik naar de cafetaria van het benzine-station, tien minuten rijden op de weg naar het werk. Hier kan ik nadenken over wat de juf zei. Ik zet me op mijn vaste plek aan het raam. Aan de ene kant zie ik de chauffeurs die tanken, aan de andere kant de kassa waar Mai de klanten bedient. Ik ken haar naam omdat die op het naamplaatje van haar bedrijfsschort staat. Ik kijk graag naar haar. Onopvallend. Ze is een mooie jonge vrouw, van Chinese afkomst. Ze glimlacht naar elke klant en beweegt sierlijk met haar armen wanneer ze de kassa opent en geld aanneemt of teruggeeft. Een beetje als een danseres. Wat zei de juf nu weer? ‘Hij komt niet echt in de groep.’ Ik kauw op haar woorden, bijt mijn tanden erop stuk en moet alles weer inslikken. Het is een te grote hap. Ik snak naar adem en staar naar Mai. Zij zou zoiets nooit zeggen.

Sarah belt. ‘Waar blijft je? We moeten nog wat bespreken over het bezoek morgen.’

‘Sorry, ik vertrek net.’

Morgen komen Hilde en Marjan op bezoek, de twee beste vriendinnen van Sarah. Het zijn mijn types niet. Ze giechelen, zijn nieuwsgierig als raven en praten over me, zelfs als ik erbij ben. Ze spreken me aan met ‘Hans, jongetje’ of ‘jongske’. Sarah zegt dat het kooswoordjes zijn, maar ik vind het vernederend. Wat Sarah in hen ziet, weet ik niet. Voor haar wil ik er wel even bij blijven, proberen wat sympathiek te zijn, drank opdienen. Daarna zal ik wegsluipen voor een wandeling met mijn vriend Erwin. Met hem moet het lukken om over juf Ilse uitspraak te praten. Hij staat er verder van af en begrijpt me. Vroeger werkte hij als kritisch onderzoeksjournalist voor een krant. Hij zal er zeker een mening over hebben.

Hilde en Marjan zijn er. Ik heb me tijdig teruggetrokken en smeer in de keuken de toastjes. Ze gillen en lachen.

‘Zo groot dat Jasper geworden is!’ schreeuwt Hilde.

‘En wat een mooie pull!’ hoor ik Marjan kirren.

Stoelen schuiven. Gegiechel. Alsof ze elkaar weer zien na een jarenlange reis. Ik was de glazen nog eens af, leg de toastjes traag op een plateau, zet het programma ‘glimlach’ aan en ga naar binnen.

‘Hallo Marjan, hallo Hilde.’

‘Wie we daar hebben... Hans, jongske!’ Ze springen allebei op en omhelzen en kussen me.

‘Hoe gaat het met jou?’ vraagt Hilde. ‘Je ziet er goed uit!’

Ik voel verlegenheid opkomen, maar weet wat ik moet doen: een vraag stellen, zodat zij aan het woord komen. ‘En hoe is het met jullie?’

‘Goed,’ antwoordt Marjan.

‘Heel goed,’ zegt Hilde.

Ik stel onmiddellijk een nieuwe vraag. ‘En hoe was het op de weg?’ Maar die vraag was te zacht. Ze antwoorden niet.

‘Jasper is groot geworden en hij heeft jouw ogen,’ zegt Marjan. Ze giechelen, alsof er iets mis is met mijn ogen.

‘En mijn neus,’ zegt Sarah.

‘Dat zou kunnen,’ zeg ik. Weer die domme vergelijkingen.

‘Schenk jij nog wat bij?’ vraagt Sarah. Ik haal opgelucht adem en trek me terug in de keuken.

‘Ga je weg, jongske?’ gilt Marjan.

‘Ik haal gewoon even iets te drinken,’ zeg ik.

‘Hij haalt iets te drinken,’ zegt Sarah.

In de keuken sta ik een tijdje met mijn handen langs mijn lijf en mijn ogen dicht te genieten van de stilte. Ik heb het eerste deel goed doorstaan, nu hopen dat ik gauw weg kan.

‘Ik heb afgesproken om met Erwin te gaan wandelen, sorry,’ zeg ik iets minder zelfzeker dan ik zou willen.

‘Blijf toch nog even, jongske,’ zegt Hilde.

‘Drink nog een glaasje, Hans,’ zegt Marjan.

‘Nog even,’ zegt ook Sarah, terwijl we dat niet hadden afgesproken.

Ik voel me boos worden. ‘Oké,’ zeg ik.

Het gesprek verspringt naar het nieuwe lief van Hilde, een man die tien jaar ouder is dan zij. Ze vertelt hoe ze hem heeft leren kennen op een wijnproefavond.

‘En hoe hebben jullie elkaar leren kennen?’ vraagt ze onverwachts.

Ik verstijf.

Marjan lacht.

Ik kijk naar Sarah.

Zij antwoordt: ‘Op een buurtfeestje, heel gewoon. Hans hing daar rond. We waren allebei alleen en raakten aan de praat.’

Ik knik instemmend. Zo is Sarah: ze kan zich er wel uitpraten.

We leerden elkaar kennen in een groeigroep, een groep van jonge mensen die onder begeleiding één zaterdag in de maand samenkwamen in het jeugdcentrum. We bespraken onze problemen zoals stukgelopen relaties, depressieve gevoelens die veel te lang duren, studies die mislukken en ook de gewone dingen des levens, die in sommige gezinnen moeilijk bespreekbaar waren. Sarah had het echte verhaal misschien wel willen vertellen aan Hilde en Marjan, maar ik wilde het voor ons houden.

De groeigroep was een veilige plek om te uiten wat ik

nergens anders kwijt kon: mijn haat. Vanbinnen kolkte het. De onzichtbare alomtegenwoordige stem die ik een jong leven lang hoorde, liet me niet met rust: je zult nooit klagen, je zult je als een voorbeeldige jongen gedragen, je mag van geluk spreken, want je hebt de oorlog niet meegemaakt, je hebt nooit honger geleden, nooit in een huis gewoond waar het vocht langs de muren kroop. In dat Sparta kon ik mijn angst en verdriet alleen maar opslaan in mijn spieren, die elk jaar meer en meer verkrampden tot een pijnlijk harnas.

Sarah weende omdat ze haar moeder veel te vroeg en onverwacht had verloren. Ik weet niet wat ze in me zag. Misschien was het omdat ik zo onder de indruk was van haar verdriet. Misschien was het iets anders. We waren verschillend: zij was emotioneel open, ik had een muur om me heen gebouwd die sterker was dan ik wilde en waarachter ik langzaam doodging. Ik probeerde mijn muur af te breken en kwam met kleine stapjes boosheid naar buiten.

Hilde, Marjan en Sarah lachten alsmaar meer met alles en iedereen en toen ze samen naar Jaspers kamertje gingen, zag ik mijn kans schoon. Ik stuurde nog een sms naar Sarah: *Sorry, moest weg. Erwin wacht op me, liefs, Hans.*

Erwin is al aan de parking bij het bos. Hij kijkt bezorgd. Gisteren vertelde ik hem aan de telefoon over Juf Ilse. ‘Gaat het wel?’ vraagt hij.

‘Even gewoon wandelen,’ zeg ik, ‘dat zal me goed doen. Aan de bosrand hebben we de meeste kans om roofvogels te zien.’

Hij is niet zo’n vogelfanaat als ik, maar kijkt toch altijd geïnteresseerd als ik hem iets aanwijs. Het paadje is aan het begin smal, zodat we achter elkaar moeten lopen en niet

veel kunnen zeggen. Ik hou van de stilte, die in dit essenbos anders is dan in het gesloten beukenbos verderop, meer vermengd met het licht dat door de bladeren valt en de geur van humus. Stilte bestaat nooit alleen, heeft een kleur, een geur, bedenk ik. Dat doe ik wel meer: gedachteconstructies opzetten om iets uit de weg te gaan, maar lang houd ik het vandaag niet vol. 'De juf klonk zo dodelijk ernstig,' zeg ik als we op een breder pad komen. Ik vertel hem het hele verhaal in de hoop dat als ik het nu zakelijker vertel, hij het misschien minder zwaar opneemt.

Maar hij reageert als gestoken. 'Ze willen dat iedereen op school gelijk en perfect is, al vanaf de kleuterklas. Zo gaat het in onze maatschappij. Voor alles zijn er normen. Ons systeem accepteert niet meer dat kinderen afwijken van die norm. Voortdurend wordt er geproblematiseerd. En dan klaagt de zorgsector dat ze het werk niet meer aankan. Het is een vicieuze cirkel.' Hij begint luider en luider te oreren, alsof hij op een spreekgestoelte staat.

Ik word bang en wil zo niet verder praten. 'Erwin, kijk, daar, die grote cirkelende vogel boven het bos: een buizerd. De grootste roofvogel in de streek, mooi toch? Meer dan één meter vleugelspanwijdte.'

'Mooi. We hebben hem eerder ook eens gezien, is het niet?'

'Dit is een andere. Elke buizerd heeft een iets andere kleurtekening. Kijk naar de witte stippen op de vleugels. Dat zie je niet zoveel.'

Hij blijft staan, verwonderd. 'Jij ziet ook elk detail.' En dan, bijna triest: 'Het is erg dat men kinderen al in de kleuterklas beoordeelt. Alles en iedereen moet altijd beter en anders. Dat is toch vreselijk? Ze maken ouders ongerust om niets.'

Ik voel een brok in mijn keel, die ik wegslik. 'Misschien

moet ik het eerst met Sarah bespreken en dan een afspraak maken met de juf.'

'Je moet niks doen, Hans, gewoonweg niks. Als je een afspraak maakt, erken je dat Jasper een probleem heeft. En Sarah hoeft je niet ongerust te maken. Misschien was die juf gewoon wat overspannen.' Hij kijkt naar de plaats waar de buizerd zat alsof hij iets voor me wil verbergen. Zijn onzekerheid over wat hij zegt misschien?

'Wellicht heb je gelijk,' zeg ik.

Een dag na het bezoek van Hilde en Marjan en de wandeling met Erwin is een gewone dag. Dat is wat ik nodig heb. Het ritueel van de file op de weg naar de hoofdstad doet me goed. Ik luister naar het nieuws van half acht en acht uur. De stem van mijn nieuwslezer geeft me rust. Alledaagse zekerheden bestaan nog: de mensen die in en uit de bakkerij komen, de twee oude mannen die zo vroeg al op café zitten, de wegenwerken die maar niet opschieten, de dubbel geparkeerde wagens, de mensen die achter het stuur druk aan het bellen zijn. Aan een rood licht zie ik de drie jongens met hun zware schoolrugzakken, de moeder met de baby en de zakenman met de aktetas. We zijn onbekenden voor elkaar, maar toch voel ik me diep verbonden. Zij horen hier te zijn, en ik ook. Op een kruispunt steekt een vrouw over. Ze lijkt op Hilde. Ik hoor de denigrerende stem weer: 'Ga je weg jongske?' Steeds weer dat 'jongske'. De stem verdwijnt pas als er een ambulance met loeiende sirenes passeert.

Op mijn werk in het hoofdkantoor van de bank knikken de collega's goedemorgen naar me. Ik knik terug. Zelf knik ik nooit als eerste. Ik weet niet waarom, het is een gewoonte en ik zie geen reden om die te veranderen.